

Особливості методики викладання усного послідовного перекладу у вищих навчальних закладах

Методика викладання перекладу є малорозробленою сферою педагогічної науки. Насамперед, це стосується проблематики навчання універсальних умінь та навичок, необхідних у всіх видах перекладу: усному та письмовому, послідовному та синхронному. Оскільки саме з їх розвитку слід починати навчання цього виду мовленнєвої діяльності, на їх базі повинні будуватися специфічні уміння та навички, без яких неможливим є виконання окремих видів перекладу. Для забезпечення кожним перекладачем високоякісного та відповідального виконання тих вимог, які висуває практика міжкультурної комунікації, в навчальному процесі підготовки такого фахівця необхідно ретельно відібрати та врахувати спеціальні знання, навички та професійні уміння, у той самий час звернувши увагу на творчий характер перекладацької діяльності.

Усний послідовний переклад є складним, специфічним видом мовленнєвої діяльності, як і слухання, говоріння, читання, письмо, мислення. Послідовний переклад охоплює практично всі ці види мовленнєвої діяльності: продуктивні – говоріння і письмо, і рецептивні – слухання і читання. Процес усного послідовного перекладу відрізняється від процесу письмового чи синхронного перекладу. Характерною ознакою для цього перекладу є поперемінна робота відправника повідомлення і перекладача. Відправник повідомлення, перекладач і одержувач повідомлення (трансляту) при цьому виді перекладу є безпосередніми учасниками комунікативного акту, вони бачать один одного, самі створюють елементи ситуації спілкування і мають можливість частину інформації передати за допомогою прагматичних компонентів смислу висловлення (мімікою, жестами). Ці умови спілкування в значній мірі полегшують роботу перекладача, оскільки сприяють простішому проникненню в усі нюанси смислу і функції мовленнєвого твору.

З точки зору методики важливо також, щоб уміння, сформовані у студентів на основі теоретичних знань, створювали той міст, який дозволяє ліквідувати типовий для вузівської підготовки перекладачів розрив між далеким від практики курсом теорії перекладу та практичним, далеким від теорії, що часто зводиться до так званого підходу "натаскування". Вищезгадане дає право вважати, що формування базової складової перекладацької компетентності полягає у наданні студентам знань теоретико-прикладного характеру та формування на їх основі (в ході виконання практичних завдань) умінь, необхідних для виконання усіх можливих типів перекладу.

Важливим аспектом у методиці викладання перекладу, окрім набуття лінгвістичної та перекладацької компетенцій студентами, є формування розуміння завдань перекладача та кінцевої мети перекладу. Завдання перекладача полягає у виявленні та аналізі мовних та позамовних факторів, які допомагають досягти еквівалентності перекладу. Кінцева мета перекладу – рівнозначний вплив текстів на своїх адресатів – стає можливою за умов урахування сукупності факторів комунікативно-мовленнєвої ситуації, культурологічних аспектів та, найголовніше, збереження комунікативно-прагматичної інтенції мовця оригіналу. До того ж, перекладач, крім вирішення суто мовної проблеми, має ще й відтворити смисл, що стоїть поза словами.

Усний послідовний переклад, як і синхронний, належить до найскладніших видів усного перекладу. Це диктує свої вимоги в підході до його викладання. Студенти повинні мати необхідну мовну підготовку, тобто володіти тим мінімумом знань, який необхідний для адекватного розуміння тексту. До мовної компетенції належать також і знання рідної мови. Проблема комунікативної компетенції тісно пов'язана з розбіжностями культур і вимагає від перекладача знання як культури мови оригіналу і мови перекладу, так й інших екстралінгвістичних знань. Що стосується білінгвізму, тут важливим є уміння переключатися з однієї мови на іншу, тобто уміння швидко знаходити відповідник у цільовій мові. Для розвитку цього уміння існує ряд перекладацьких відповідників і прийомів перекладу.

Практичний курс усного послідовного перекладу можна побудувати таким чином, щоб вправи, які націлені на відпрацювання одних навичок і використовуються на початковому етапі, змінювалися складнішими різноплановими вправами на проміжному етапі і багатоцільовими вправами на завершальному етапі (наприклад, аудіювання – переклад на слух – усний послідовний переклад). При такому підході відпрацювання навичок нижчого рівня (у нашому прикладі, навички аудіювання) продовжується в наступних вправах (письмовий переклад на слух) і завершується у вправах на заключному етапі навчання (усний послідовний переклад). Таким чином, досягаються, принаймні, дві мети: по-перше, вдається зробити курс компактнішим, по-друге, це дозволяє уникнути монотонності навчання, оскільки перед студентами ставляться нові завдання. Вибір текстів вправ визначається прагненням наблизити навчальний переклад до реальних умов роботи професійного перекладача. Кількісний склад групи студентів вважається оптимальним, якщо він не перебільшує 6-8 чоловік. При такій системі під час прослуховування перекладу, який здійснює один студент, решта частина групи уважно слухає переклад, виявляє помилки, порівнює його зі своїм варіантом перекладу (своїми записами і варіантами їх інтерпретації). Після завершення перекладу група обговорює його, розглядає з різних точок зору, студенти вказують на помилки, пропонують свої рішення і варіанти, ведеться пошук кращого варіанту. Обговорення проводиться переважно самими студентами, але під керівництвом викладача, який оцінює з точки зору правильності не лише переклад того,

хто виступав, але й варіанти. В кінці обговорення викладач може узагальнити помилки, вказати шляхи їх недопущення або назвати помилки, яких група не помітила. Таким чином, прийняття правильних перекладацьких рішень проводиться самими студентами, але під керівництвом викладача, який і забезпечує їх правильність. Результатом такої роботи є те, що студенти стараються не допускати виявлених помилок, у них розвиваються навички прийняття самостійних правильних рішень і здатність критично ставитися до перекладів як своїх, так і чужих.

Отже, ми бачимо, що підготовка перекладача має бути комплексною, тобто включати не тільки навчання професійно спрямованих курсів та факультативів, а й психологічну підготовку, аутотренінг та формування особистості перекладача на різних етапах її розвитку. Сучасні вимоги до професійної підготовки конкурентоздатних спеціалістів в галузі перекладу також мають враховувати рекомендації Ради Європи, в яких чітко окреслюється завдання формування плюралінгвальної та плюракультурної компетенції студентів. Оволодіння іноземною мовою, і перекладом зокрема, передбачає залучення до іншої культури, до оволодіння новим соціокультурним змістом. Наблизитися до виконання таких вимог можливо лише максимально врахувавши їх у формі, змісті та методах навчання майбутніх перекладачів. Для цього в процесі їх професійної підготовки необхідно створити умови, які б вимагали від студентів спонтанної реакції на непередбачувані теми, повороти діалогів, мовленнєві формулювання та культурно-обумовлені ситуації. На заняттях бажано додержуватися певної пропорції між підготовленими та непідготовленими вправами (двосторонній, послідовний та синхронний переклад, переклад відео фрагментів, переклад з аркушу), що допомагає сформувати у студентів необхідні професійні уміння, навички та здатність до ситуативних експромтів.

Література

1. Баранова С.В. Актуальні питання методики викладання перекладу // Вісник Сумського державного ун-ту. Серія: Філологічні науки. – 2002. – №4(37). – С. 12-15.
2. Цвяк Л.В. Білінгвізм як феноменальне явище сучасного суспільства // Записки з романо-германської філології: Вип.12. – Одеса: Латстар, 2002. – С. 202-211.
3. Комиссаров В.Н. Теоретические основы методики обучения переводу. – М.: МГЛУ, 1997. – 56 с.
4. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект / Колектив авторів.: С.Ю.Ніколаєва, М.І.Соловей, Ю.В. Головач та ін. – К.: Держ. лінгв. ун-т, 2001. – 245 с.
5. Таланова Ж.П. Педагогічні умови формування професійного світогляду майбутнього перекладача: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ж.П.Таланова. – Кіровоград, 2007. – 20 с.
6. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Council of Cultural Cooperation Education Committee. Modern Languages Division, Strasbourg. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 260 p.